

2026-01-16

Jämställdhetsmyndigheten

info@jamstalldhetsmyndigheten.se

Diarienummer: 25/00865

Socialdepartementet

s.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia till s.sof@regeringskansliet.se

Diarienummer S2025/02039

JÄMSTÄLLDHETSMYNDIGHETENS REMISSVAR PÅ UTKAST TILL LAGRÅDSREMISS FÖR BARNNS RÄTTIGHETER OCH TRYGGHET – EN NY LAG OM OMHÄNDERTAGANDE FÖR VÅRD AV BARN OCH UNGA

Sammanfattning

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker förslagen om ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga samt den nya lagen om särskilda befogenheter för den statliga barn- och ungdomsvården. Vi bedömer sammantaget att förslagen stärker barnrätts- och jämställdhetsperspektiven. Vi har samtidigt synpunkter och förslag till förtydliganden som behöver hanteras i den fortsatta beredningen. Det berör bland annat

- barns processbehörighet
- rekvisit kopplade till våld och exploatering
- omhändertagande för vård på grund av anknytning
- utreseförbud
- offentligt biträde
- användning av tvångsåtgärder i den statliga barn- och ungdomsvården.

Vidare behöver socialtjänsten och rättsväsendet stärka sin kompetens i frågor som rör våld, hedersrelaterat våld och förtryck, exploatering och människohandel. Socialtjänsten måste ha tillräckliga förutsättningar för att genomföra rättssäkra utredningar och behovsbedömningar.

Slutligen understryker vi att det korta remissförfarandet riskerar att viktiga perspektiv förbises.

Synpunkter enligt utredningens disposition

5. En ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker förslaget att en ny lag ska ersätta den nuvarande lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Ambitionen i utkastet är ett betydelsefullt steg för att stärka möjligheten att skydda barn i utsatta livssituationer. Förslaget förutsätter en mottagarkapacitet hos socialtjänsten med tillgång till trygg, säker och kvalitativ vård som utgår från barns rättigheter och är anpassad efter flickor och pojkars individuella förutsättningar och behov. För att säkerställa skydd

för de barn som omfattas av den nationella strategin att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor¹ krävs kompetenshöjande insatser och träffsäkra metoder inom kunskapsområdena mäns våld mot kvinnor, våld i nära relation, våld mot barn, hedersrelaterat våld och förtryck inklusive könsstämpning av flickor och kvinnor samt sexuell exploatering och människohandel. Den kunskapen behöver stärkas hos socialtjänst och även i domstol.² För att säkerställa kompetensen i domstolarna behöver det finnas särskilt utsedda domare som ansvarar för mål om omhändertagande för vård av barn och unga. Dessa ska ha genomgått obligatoriska utbildningar inom kunskapsområdena mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck, sexuell exploatering och människohandel och om barns grundläggande behov och utveckling.

6. Barns och ungas rättigheter

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker förslaget och är positiv till att barns rättigheter samlas i ett eget kapitel då det tydliggör barn och unga som rättighetsbärare. Det är av största vikt att barns rättigheter står i fokus vid bedömningar och beslut om omhändertagande för vård. För att lagstiftarens intention om att barnets bästa ska vara avgörande vid beslut och att barns rätt att framföra sina åsikter ska få verkligt genomslag krävs stärkt kompetens om barns rättigheter och behov hos alla aktörer inom rättsväsendet. Domstolen brister i många fall i att redogöra för och beakta barnets bästa i LVU-mål³ vilket kan få allvarliga konsekvenser för barnets möjlighet till skydd och rätt vård. Bedömningen av barnets bästa, som framgår av domen, är relevant utifrån möjligheten att kontrollera hur domstolen har resonerat och utifrån möjligheten att överklaga domstolens beslut.

6.4 Barnets eller den unges rätt till information

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker att det i nuvarande bestämmelse om barnets rätt till information förtydligas att informationen ska ges kontinuerligt och anpassas till barnets behov och utveckling, samt att information om beslut och hur beslut överklagas ska lämnas till barnet. Beslut om omhändertagande av vård, placeringsbeslut och omplaceringsbeslut är ingripande i ett barns eller en ungs persons liv. För att uppfylla barns rättigheter krävs att barnet får återkoppling om vad som blivit beslutat och barnets rätt till överklagande. Det behöver säkerställas att alla barn får information som är begriplig oavsett ålder, mognad, erfarenhet, språkliga förutsättningar eller funktionsnedsättning samt att barnet förstått informationen.

¹ Skr. 2016/17:10 *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*.

² Jämställdhetsmyndigheten (2025), *Ett liv präglat av våld*; Jämställdhetsmyndigheten (2025), *Att se, agera och förändra*; Jämställdhetsmyndigheten (2025), *Arbete mot prostitution och människohandel i Sverige 2024*; Jämställdhetsmyndigheten (2023), *När barn tvingas ta ansvar för sitt eget skydd*; Jämställdhetsmyndigheten (2022), *Bortförda barn och unga*; Jämställdhetsmyndigheten (2023), *När barn tvingas ta ansvar för sitt eget skydd*; Jämställdhetsmyndigheten (2022), *Uppgifter om våld är inget undantag*; Jämställdhetsmyndigheten (2020), *Förebyggande arbete mot könsstämpning av flickor och kvinnor*; GRETA (The group of experts of Action against Trafficking in Human Beings), CP (2018).

³ SOU 2025:38 *Att omhänderta barn och unga*.

6.5 Barns och ungas processbehörighet i mål och ärenden enligt den nya lagen

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker förslaget att i bestämmelsen om barns och ungas processbehörighet förtydligar att ett barn som är under 15 år ska höras i domstol, om barnet vill det och det kan antas att barnet inte tar skada av att höras. Förslaget stärker barns rätt till delaktighet i dessa mål och möjliggör att yngre barns perspektiv i högre grad blir en del av rättsprocessen. Barns rätt till skydd kan vara avhängigt barnets möjlighet att få sin röst hörd. För att säkerställa att barns åsikter framkommer och beaktas är det nödvändigt med åtgärdsförslag som sträcker sig längre än att enbart höra barn. Det krävs åtgärder för att säkerställa förfaranden som är lämpliga och trygga för barn samt att de metoder som används anpassas efter barns individuella behov. Barn som utsätts för olika former av våld är särskilt utsatta.⁴

Jämställdhetsmyndigheten avstyrker förslaget att inte ändra socialtjänstlagen som föreslås i den nya lagen vad gäller barn och ungas processbehörighet för att möjliggöra att barn under 15 år hörs i domstol. Det finns starka principiella skäl för att en grundläggande fråga om barns rätt till delaktighet måste vara likvärdig i alla mål i domstol. Det bör i socialtjänstlagen förtydligas att ett barn som är under 15 år ska höras i domstol i enlighet med det förslag som lyfts i SOU 2023:40.⁵

7. Förutsättningar för omhändertagande för vård

7.1 De generella förutsättningarna för omhändertagande för vård

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker förslaget att de generella förutsättningarna för omhändertagande för vård samlas i en gemensam bestämmelse i den nya lagen. Genom att rekvisiten om påtaglig risk för skada, nödvändig vård, samt barnets eller den ungas bästa tydliggörs och anges i en prövningsordning stärks förutsägbarheten och rättssäkerheten i tillämpningen.

Jämställdhetsmyndigheten instämmer i att rekvisitet ”påtaglig risk för skada” bör föras över oförändrat i sak, då det är centralt för lagens skyddande funktion och möjliggör ingripanden innan faktisk skada uppkommer.

Vidare tillstyrker vi förslaget att domstolen uttryckligen ska pröva om den planerade vården är nödvändig, vilket är en förutsättning för en korrekt proportionalitetsbedömning.

Jämställdhetsmyndigheten är däremot kritisk till att det inte tillräckligt tydligt framgår att det i situationer där barn behöver skyddas från våld kan finnas ett antagande i att vården inte kan ges med samtycke. Så är exempelvis fallen vid hedersrelaterat våld och förtryck, där det kan vara förenat med stora risker om socialnämnden inhämtar samtycke innan skyddet av barnet tillgodosätts. Jämställdhetsmyndighetens kartläggning visar att en återkommande riskfaktor är pågående eller nära förestående myndighetsinsatser. En redan familjecentrerad socialtjänst försvårar möjligheten att ta emot barnens berättelser och ge dem adekvat stöd och skydd i ett tidigt skede.⁶

⁴ Se Jämställdhetsmyndigheten remissvar på SOU 2023:40 *Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen*.

⁵ Se Jämställdhetsmyndigheten remissvar på SOU 2023:40 *Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen*.

⁶ Jämställdhetsmyndigheten (2023), *När barn tvingas ta ansvar för sitt eget skydd*.

Detsamma gäller i situationer där barn behöver skyddas från annat våld där vårdnadshavarna inte tillstår att barnet blivit utsatt för våld. Jämställdhetsmyndigheten anser att ett sådant samtycke inte kan betraktas som allvarligt menat och att vårdnadshavarna i dessa fall inte samtycker till hela den planerade vården: nämligen att barnet behöver skyddas från våld.

Slutligen delar vi bedömningen att principen om barnets eller den ungas bästa bör framgå även i bestämmelsen om grunderna för omhändertagande för vård, för att säkerställa att denna prövning görs och redovisas i beslut och domar.

7.2.1 Förhållanden i hemmet

REKVISITET ”FYSISK OCH PSYKISK MISSHANDEL” FÖRS ÖVER TILL DEN NYA LAGEN

Jämställdhetsmyndigheten anser att lagförslaget, i samband med att det omarbetas redaktionellt, bör ändras så att begreppen ”fysisk och psykisk misshandel” ersätts med ”alla former av våld”. En sådan ändring skulle bättre spegla aktuell kunskap om barns våldsutsatthet och även omfatta exempelvis hedersrelaterat våld och förtryck, exploatering och andra kontrollerande beteenden.⁷ Vidare anser Jämställdhetsmyndigheten att det är viktigt att tydliggöra att våld innefattar de särskilda uttrycksformerna för hedersrelaterat våld och förtryck så som till exempel könsstympning och barnäktenskap.

Att utsättas för våld får mycket allvarliga konsekvenser för barn, både på kort och lång sikt.⁸ Detta gäller inte enbart fysiskt och psykiskt våld utan våld i alla dess former. En risk för någon form av våldsutsatthet måste därför tas på mycket stort allvar.

REKVISITET ”OTILLBÖRLIGT UTNYTTJANDE” ERSÄTTS AV ”UTNYTTJANDE OCH EXPLOATERING SEXUELLT”

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker delvis förslaget. Vi är positiva till den förstärkning av skyddet för den typ av missförhållanden i hemmet som den föreslagna lydelsen signalerar, genom att omformulera den men även placera den i en separat punkt. Det är även mycket positivt att innebörden av vad som anses vara utnyttjande och exploatering sexuellt breddas till att omfatta även barn som utnyttjas i pornografiskt syfte eller på annat sätt exploateras sexuellt samt utsätts för så kallade oskuldskontroller. Ett sådant utvidgat skydd ligger i linje med och motverkar den samhällsutveckling som kan iakttas idag och med den faktiska förekomsten av dessa former av utsatthet.⁹

En ordning där övriga former av exploatering uteslutande hänförs till brister i omsorgen riskerar att försvaga skyddet av barnen och minska möjligheterna till tidiga adekvata insatser. Detta gäller särskilt i situationer med tydlig anknytning till människohandel, barnäktenskap och annan exploatering av barn där ett utnyttjandesyfte

⁷ Se t.ex. FN:s kommitté för barnets rättigheter (2011), *Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 13 – Barnets rätt till frihet från alla former av våld*; samt prop. 2024/25:10 *Tryggare hem för barn*.

⁸ Socialstyrelsen (2023), *Våld i nära relationer – Handbok för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården*.

⁹ SOU 2023:97 *Ut ur utsatthet*.

föreligger.¹⁰ Risken för exploatering eller utsatthet för sådana brott kan finnas såväl hos barnets primära omsorgsgivare som hos andra personer i barnets eller den ungas närhet, och dessa situationer kan inte alltid beskrivas som brister i omsorgen. Det är därför av stor vikt att tillämpningen vilar på en bred och fördjupad kunskap om människohandel, barnäktenskap och annan exploatering av barn.

REKVISITET ”BRISTER I OMSORGEN” KOMPLETTERAS

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker förslaget att uttrycket ”brister i omsorgen” kompletteras med ”barnets grundläggande behov”.

Bland uppräkningsarna av situationer som omfattas av 2§ p. 3 saknas dock situationer som avser människohandel för kriminella ändamål där barn rekryteras i den egna hemmiljön. Rekrytering av barn för kriminella ändamål ses sällan som människohandel.¹¹ Kunskapen om situationer där barn rekryteras i den egna hemmiljön till att exploateras i brottslighet är begränsad och behöver öka.¹²

Möjligtvis kan de utökade tillämpningsområdena inklusive människohandel för kriminella ändamål där barn rekryteras i den egna hemmiljön placeras i en egen punkt under samma paragraf för att nå till den önskade effekten, att rekvisitet blir mer överskådligt och lättare att tillämpa.

”NEGATIV SOCIAL KONTROLL” INFÖRS SOM ETT NYTT REKVISIT

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker att det bör förtydligas i den nya lagen att påtryckningar, kontroll, hot eller tvång som begränsar ett barns livsutrymme och rätt till utveckling är ett sådant förhållande i hemmet som kan ligga till grund för ett omhändertagande enligt den nya lagen. Vi instämmer i att det finns ett behov av att barn som utsätts för hedersrelaterat förtryck, som inte tar sig i uttryck genom fysisk och psykisk misshandel, bör kunna omhändertas för vård. Det nya rekvisitet fångar upp en målgrupp som enligt utredningen¹³ hitintills inte fått sitt behov av skydd tillgodosedd och kan, i enlighet med den nya socialtjänstlagen (Socialtjänstlag 2025:400), verka förebyggande så att hedersvåldsutsatta barn kan få vård innan de även utsätts för våld i enlighet med rekvisitet ”fysisk och psykisk misshandel”. Jämställdhetsmyndigheten anser även att det nya rekvisitet, ”negativ social kontroll”, kan bidra till att förebygga hedersrelaterat våld och förtryck då rekvisitet belyser allvarligheten av hedersrelaterade normer och begränsningar, inte minst i ett förebyggande arbete med både föräldrar och barn.

Jämställdhetsmyndigheten vill däremot understryka att det i författningskommentarerna tydligt behöver framgå att rekvisitet ”negativ social kontroll” i första hand gäller barn i en hederskontext. Även om barn i andra miljöer och sammanhang också kan utsättas för negativ social kontroll, exempelvis barn som av föräldrarna begränsas och isoleras från omvärlden på grund av andra skäl, är hedersvåldsutsatta barn särskilt

¹⁰ Se Jämställdhetsmyndigheten ”[Exploatering och hedersrelaterat våld och förtryck | NSPM](#)”.

¹¹ Jämställdhetsmyndigheten (2025), *Arbete mot prostitution och människohandel i Sverige 2024 – Årsrapport från den nationella samordningen mot prostitution och människohandel (NSPM) vid Jämställdhetsmyndigheten*.

¹² Länsstyrelsen Stockholm, Johansson, M (2025), *Involverande och utnyttjande av unga i brottslighet*.

¹³ SOU 2015:38 *Tillämpningsdirektivet till utstationeringsdirektivet – Del II*.

utsatta på grund av den kollektivistiska aspekten av våldet. Jämställdhetsmyndigheten menar att det finns en risk att de bakomliggande faktorerna till negativ social kontroll förbises eller förminskas i en hederskontext om det inte tydligt framgår att målgruppen hedersvåldsutsatta är särskilt utsatta för negativ social kontroll.

7.2.2 Eget beteende

REKVISITET ”NÅGOT ANNAT SOCIALT NEDBRYTANDE BETEENDE” BEHÅLLS MEN KOMPLETTERAS MED REKVISITET ”DESTRUKTIVT BETEENDE”

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker förslaget. Det är viktigt att tillämpningen av rekvisitet vilar på goda kunskaper om våld och våldets konsekvenser. Tidigare forskning visar samband mellan att barn och unga uppger att de skadat sig genom sexuella handlingar och tidigare utsatthet för våld och övergrepp.¹⁴ Sådan kunskap är avgörande för att bedömningar ska göras på ett rättssäkert sätt och för att undvika att skuld och ansvar läggs på barnet, men också för att säkerställa att barnet får lämplig vård.

Det är därutöver nödvändigt att tillämpningen vilar på en fördjupad förståelse för exploatering, tvångsäktenskap och människohandel, eftersom dessa företeelser ofta förekommer i gränslandet till varandra och kan vara svåra att särskilja i praktiken. Bedömningen måste ta hänsyn till omständigheter som påtryckningar, kontroll, hot, beroendeställning eller tidigare utsatthet för våld, exploatering eller hedersrelaterat förtryck, vilka kan påverka barnets eller den ungas möjlighet att uttrycka en verkligt fri och självständig vilja. Detta är särskilt viktigt när det gäller tvångsäktenskap eller annat hedersrelaterat våld och förtryck bland unga med intellektuell funktionsnedsättning som inte alltid är medveten om vad de samtycker till och oftast är i stark beroendeställning till sin familj.¹⁵ Utifrån denna aspekt tillstyrker Jämställdhetsmyndigheten att ”psykiska besvär eller psykiatriska tillstånd utesluter inte ett omhändertagande för vård” för att även kunna skydda barn och unga med exempelvis intellektuell funktionsnedsättning.

Jämställdhetsmyndigheten är positiv till att omständigheter som när barn och unga genom våld eller förtryck inskränker andra människors individuella frihet också bör vara exempel på ett socialt nedbrytande beteende.

Exempelvis när en pojke i en familj utövar hedersrelaterat våld eller förtryck mot en syster eller annan kvinnlig släkting. Jämställdhetsmyndigheten anser dock att utkastet saknar omständigheter som när hedersvåldsutsatta barn och unga återvänder till en miljö som innefattar hedersrelaterat förtryck med risk för fysiskt eller psykiskt våld också kan betraktas som ett socialt nedbrytande beteende. Inte minst gäller detta unga som har en intellektuell funktionsnedsättning som är särskilt sårbara i en hederskontext då de kan befinna sig i en stark beroendeställning till sin omgivning och ha en lägre riskmedvetenhet. Det gör att de har en ökad risk att bli utnyttjade, manipulerade och vilseledda.¹⁶

¹⁴ Stiftelsen Allmänna Barnhuset, Svedin, Landberg & Jonsson (2021), *Unga sex och internet efter #metoo*.

¹⁵ Se exempelvis Myndigheten för delaktighet (2025), *Särskild sårbarhet, särskilt ansvar*.

¹⁶ Myndigheten för delaktighet (2025), *Särskild sårbarhet, särskilt ansvar*.

7.3 En sammantagen bedömning av flera rekvisit

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker förslaget om möjligheten att göra en sammantagen bedömning av de förhållanden i hemmet respektive de beteenden som kan ligga till grund för ett omhändertagande för vård. Exempelvis är det inte ovanligt att våldsutsatta barn är utsatta för flera former av våld; fysiskt, psykiskt, sexuellt, försummelse eller att ha upplevt våld mellan vuxna i familjen, så kallad multiutsatthet. Konsekvenserna av denna multiutsatthet är exempelvis sämre fysisk och psykisk ohälsa, högre risk för bruk av tobak, alkohol och narkotika och sämre upplevd skolprestation.¹⁷

8. Stärkt trygghet och stabilitet för familjehemsplacerade barn

8.1 Omhändertagande för vård på grund av anknytning

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker förslaget om möjligheten till omhändertagande för vård på grund av anknytning. Dock föreslår Jämställdhetsmyndigheten att ändra begreppet ”anknytning” till ”förankring” i familjehemmet. Begreppet anknytning är ett psykologiskt begrepp och ska inte förväxlas med det utkastet syftar till med ”anknytning till familjehemmet”. Vidare tillstyrker Jämställdhetsmyndigheten att den nya grunden endast omfattar barn i familjehem och inte HVB eller särskilda ungdomshem. Jämställdhetsmyndigheten är däremot kritiska till att barn som vårdas i familjehem enligt 3 § om eget beteende inte omfattas av den nya grunden. Jämställdhetsmyndigheten menar att även dessa barn kan ha förankrat sig i familjehemmet samt uppfylla övriga omständigheter för vård på grund av anknytning (8.2 i utkastet).

Jämställdhetsmyndigheten instämmer i utkastets resonemang om att en överflyttning av vårdsnaden fortsatt bedöms skapa bäst förutsättningar för kontinuitet och trygghet för barnet och menar att en vårdnadsöverflytt tillgodoser barnets hela behov av skydd. Jämställdhetsmyndigheten vill därmed se ett ännu större krav på att socialnämnden, i samband med ett omhändertagande på grund av anknytning, ska överväga en vårdnadsöverflytt.

8.2 Omständigheter att särskilt beakta vid prövningen av om omhändertagandet ska fortsätt

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker de förslagna omständigheterna som ska beaktas vid prövningen av omhändertagandet ska fortsätta. Jämställdhetsmyndigheten är positiv till att barns egen inställning ska beaktas men barnets vilja ska inte vara avgörande för beslutet. Det är särskilt viktigt i ärenden som gäller hedersrelaterat våld och förtryck. Jämställdhetsmyndigheten har i flera rapporter framfört att det är vanligt att hedersvåldsutsatta barn uttrycker en vilja att återvända hem eller tar tillbaka sina uppgifter under placeringstiden. Därför är det viktigt att barnets egen inställning bara är en del av bedömningen.¹⁸

Jämställdhetsmyndigheten anser att omständigheten ”barnets förankring i sin sociala miljö” är av stor vikt vid prövningen om omhändertagandet ska fortsätta trots att det kan innebära att vårdnadshavare som inte bor i närheten av barnet kan få sämre

¹⁷ Stiftelsen Allmänna Barnhuset, Jernbro & Landberg (2020), *Multiutsatta barn*.

¹⁸ Se exempelvis Jämställdhetsmyndigheten (2023), *När barn tvingas ta ansvar för sitt eget skydd*.

utsikter till att få begäran av vårdens upphörande beviljad. Det är viktigt att följa upp utkastets förslag så att inte konsekvensen blir att barn placeras nära sina vårdnadshavare endast utifrån denna omständighet. Särskilt hedersvåldsutsatta barn och unga är i behov att placeras geografiskt långt bort från sina vårdnadshavare av skyddsskäl.

Slutligen är Jämställdhetsmyndigheten positiv till att barnets sammanlagda placeringstid kan räknas in då det inte är ovanligt att barn kan vara placerade i både ett och flera jourhem under tiden som socialtjänsten genomför sin utredning.¹⁹

10. Omedelbart omhändertagande

10.2 Omedelbart omhändertagande i vissa internationella situationer

Jämställdhetsmyndigheten instämmer i förslaget att nuvarande bestämmelse om omedelbart omhändertagande för tillfällig vård i sådana situationer när svensk domstol inte är behörig att besluta om omhändertagande för vård ska föras över till nya lagen. Detta är av särskild betydelse för att säkerställa ett effektivt och omedelbart skydd för barn som befinner sig i, eller riskerar att utsättas för människohandel och andra former av exploatering.

11. Vårdens genomförande

11.4 Socialnämndens ansvar och bestämmanderätt över barnet och den unge

Jämställdhetsmyndigheten avstyrker bedömningen att inte förtydliga att tillsynsansvaret och bestämmanderätten över barn och ungas personliga förhållanden innefattar att verka för utbildning, tandvård och hälso- och sjukvård. Vi anser i likhet med SOU 2023:66 att socialnämndens ansvar tydligt bör ingå i bestämmelsen.²⁰ En situation som Jämställdhetsmyndigheten uppmärksammat i en rapport avseende könsstympning av flickor och kvinnor är just oklarheten kring huruvida en yngre flicka som blivit utsatt kan få genomgå en vårdåtgärd enbart med samtycke från socialnämnden.²¹

11.5 Umgänge

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker förslaget att utvidga bestämmelsen om socialnämndens ansvar för umgänge till att även omfatta umgänge med syskon och andra närstående. En bedömning av lämplighet och vad som är barnets bästa vad gäller umgänge med föräldrar, syskon och andra närstående behöver alltid göras, särskilt för våldsutsatta barn.

Barnets eller den ungas säkerhet och skydd från våld, kränkningar och andra skadliga ageranden ska alltid gå före barns rätt till umgänge, vilket förtydligas i prop. 2024/25:10.²² Vi ser därför särskilt positivt på förslaget att ändra bestämmelsen så socialnämnden ska ha ett ansvar för att barnet ”ges möjlighet till” umgänge, för att

¹⁹ Se Socialstyrelsen ”[Jourhem](#)”, hämtat 2025-12-30.

²⁰ Se Jämställdhetsmyndighetens remissvar på SOU 2023:66 *För barn och unga i samhällsvård*.

²¹ Jämställdhetsmyndigheten (2022), *Arbetet mot könsstympning av flickor och kvinnor*.

²² Prop. 2024/25:10 *Tryggare hem för barn*.

tydligare understryka att umgänget ska utgå från barnets eller den ungas bästa och att hänsyn ska tas till barnets egen uppfattning eller vilja.

12. Särskilda ungdomshem

Jämställdhetsmyndigheten avstår från att kommentera detta kapitel, då frågorna behandlas inom ramen för en pågående utredning.²³

14. Vårdnadsöverflyttning

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker förslaget att bestämmelsen om socialnämndens skyldighet att efter två år överväga en vårdnadsöverflytt förs över till den nya lagen. Detta då det redan efter två år kan finnas omständigheter som motiverar att en vårdnadsöverflytt är för barnets eller den ungas bästa. Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker även att ett övervägande om överflyttning av vårdnaden kan ske oftare än en gång per år och redan innan placeringen varat i två år.

Bestämmelsen om vårdnadsöverflytt är inte begränsad till ett visst omhändertagande för vård och kommer därför att omfatta även ett omhändertagande för vård på grund av anknytning. Detta ser Jämställdhetsmyndigheten som positivt. I övrigt föreslår Jämställdhetsmyndigheten, som redan framförts under kapitel 8.1, ett ännu större krav på att socialnämnden, i samband med ett omhändertagande på grund av anknytning, ska överväga en vårdnadsöverflytt.

15. Upphörande av omhändertagande för vård

15.2 En begäran om att omhändertagandet ska upphöra kan i vissa fall avvisas

Jämställdhetsmyndigheten avstyrker förslaget att en begäran från en vårdnadshavare om att ett omhändertagande för vård på grund av förhållanden i hemmet eller på grund av anknytning ska upphöra ska få avvisas, om begäran kommer in till socialnämnden inom sex månader från det att socialnämndens eller rättens beslut har fått laga kraft. Jämställdhetsmyndigheten anser i likhet med utredningens förslag (SOU 2015:71) att tidsfristen bör bestämmas till tolv månader. Vi ser också att det bör utredas vidare om begränsningar i antal gånger som en begäran om omhändertagande ska upphöra kan stärka barnets ställning. Upprepade hemtagningsutredningar kan i främsta hand påverka ett barn negativt, men tar även socialnämndens resurser i anspråk.

17. Utreseförbud

17.1 Förutsättningar för utreseförbud

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker förslaget att föra över nuvarande bestämmelse om utreseförbud till den nya lagen. Vad gäller tillägget om de nya rekvisiten för omhändertagande för vård hänvisar vi till vad vi skrivit i kapitel 7.2.1 kring utnyttjande

²³ Se dir. 2024:13, dir. 2025:39 och dir. 2025:95, *Utredningen om en reform av den statliga barn- och ungdomsvården för en trygg och kvalitativ vård*. Uppdraget ska redovisas senast den 11 augusti 2026.

och exploatering sexuellt, då det finns en risk att vissa former av exploatering exkluderas.

Jämställdhetsmyndigheten anser att utreseförbud skulle kunna fylla en viktig funktion även för unga vuxna i åldern 18–20 år. Framför allt unga kvinnor i en hederskontext riskerar att föras bort i syfte att exempelvis tvingas ingå i tvångsäktenskap eller äktenskapsliknande förbindelse. Det skulle även kunna tillämpas i situationer där en ung myndig person överväger att lämna Sverige för att delta i exempelvis kriminell verksamhet. I utkastet föreslås att bestämmelsen om utreseförbud bör utformas efter förutsättningarna för omhändertagande för vård. Samma ålderskategori bör även gälla för utreseförbud, det vill säga barn och unga upp till 21 år.²⁴

I en domstudie avseende utreseförbud framkommer att fler barn får skydd genom det utvidgade utreseförbudet jämfört med den tidigare bestämmelsen om utreseförbud. Samma studie visar emellertid att barn ofta är socialtjänstens huvudsakliga informationskälla. Därför krävs bland annat mer samverkan mellan socialtjänst och polis kring riskbedömningar, utvecklat stöd till placerade barn både akut och på lång sikt, samt att syskons situation i högre grad uppmärksammas.²⁵

17.4 Upphörande av ett utreseförbud

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker förslaget att nuvarande bestämmelse om upphörande av ett utreseförbud förs över till den nya lagen. Med anledning av att vi i kapitel 17.1 föreslår en utvidgning av utreseförbudet för unga upp till 21 år, bör även nu aktuell bestämmelse ändras så att utreseförbud upphör senast när den unga fyller 21 år.

21. Offentligt biträde och ställföreträdare

21.1 Rätt till offentligt biträde

Jämställdhetsmyndigheten avstyrker att det i bestämmelsen om offentligt biträde endast ska förtydliga att rätten till offentligt biträde ska gälla när en vilja att överklaga beslutet uttrycks vid beslut om placering, umgänge och hemlighållande av vistelseort. I stället bör lagstiftningen ändras i enlighet med det förslag som lyfts i SOU 2023:40, att offentligt biträde ska förordnas i mål och ärenden om placering som kan överklagas.²⁶ Det är av vikt att ett offentligt biträde förordnas i ett tidigt stadium i en process om omhändertagande, då det kan innebära stor skillnad för säkerställandet av barns långsiktiga stöd och skydd, rättigheter och delaktighet i processen. För exempelvis barn som lever i en hederskontext skulle ett offentligt biträde i ett tidigt skede av processen vara av stor betydelse. Barn som blivit placerade utifrån utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck utsätts ofta för påtryckningar och hot från familj och släkt att ta tillbaka sina uppgifter eller att avvika från placeringen.

²⁴ Se Jämställdhetsmyndighetens remissvar på Ds. 2022:9 *Ett utvidgat utreseförbud för barn*.

²⁵ Hanna Linell, på uppdrag av Jämställdhetsmyndigheten (2025), *Hedersförtryck samt annat våld och förtryck under utlandsvistelse – Slutredovisning av fortsättningsstudie*; Jämställdhetsmyndigheten (2023), *När barn tvingas ta ansvar för sitt eget skydd*.

²⁶ Se Jämställdhetsmyndigheten remissvar på SOU 2023:40 *Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen*.

Jämställdhetsmyndigheten har tidigare visat att risken för bortförande av barn som lever i en hederskontext är särskilt hög vid såväl förestående placeringsbeslut som vid umgänge, samt vid upphörande av vård.²⁷

21.3 Förstärkt möjlighet för barn att få offentligt biträde och ställföreträdare

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker förslaget att det ska förtydligas att även ett barn som är under 15 år får ansöka om ett offentligt biträde i de ärenden och mål som ger rätt till offentligt biträde. Jämställdhetsmyndigheten delar utkastets bedömning att nuvarande rättsläge är otydligt. Förslaget stärker barnets ställning i processen och förbättrar möjligheterna att tillvarata barnets rättigheter. Det är av vikt att barn kan agera oberoende av vårdnadshavarna utifrån att det i mål om omhändertagande kan finnas motstridiga intressen mellan barnet och vårdnadshavarna, vilket lyfts i avsnitt 21.1.

För att förslaget ska få genomslag i den praktiska tillämpningen är det avgörande att barn får information om möjligheten att ansöka om offentligt biträde i enlighet med de förslag som lyfts i kapitel 6.4. Vidare är det av vikt att socialnämnden skyndsamt anmäler behov av och överlämnar ansökan om offentligt biträde till förvaltningsrätten. Vi tillstyrker därför att detta förtydligas i lagstiftningen.

26. En ny lag om särskilda befogenheter för den statliga barn- och ungdomsvården

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker i stora delar förslaget om en ny lag om särskilda befogenheter för den statliga barn- och ungdomsvården, men kommenterar utvalda delar nedan. Inskränkningar och andra beslut om särskilda befogenheter som fattas avseende barn och unga är ofta ingripande i ett barns liv. Myndigheten anser att de förändringar som föreslås i den nya lagen stärker barnrättsperspektivet, och hänvisar till vad vi uttalat ovan om barns rättigheter. I utkastet saknas dock ett tydligt jämställdhetsperspektiv. Befogenheter i särskilda ungdomshem är förknippade med risker, särskilt för flickor och unga kvinnor. Rapporter har visat att särskilda befogenheter som återkommande har tillämpats på ett otillåtet sätt har drabbat flickor i betydligt större omfattning än pojkar som vårdas på särskilda ungdomshem.²⁸

26.6 Kroppsvisitation och ytlig kroppsbesiktning

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker förslaget att det införs ett krav på att kroppsvisitation eller ytlig kroppsbesiktning ska genomföras eller bevittnas av någon av samma kön som den som undersöks. Detta för att minimera risken att kroppsvisitation och kroppsbesiktning förstärker eller skapar nya trauman hos bland annat våldsutsatta barn och unga. Vi tillstyrker även förslaget att inte föra över nuvarande bestämmelse om att barnet eller den unga kan avstå från rätten om vittnes närvaro. Vi instämmer i

²⁷ Jämställdhetsmyndigheten (2022), *Bortförda barn och unga*; Jämställdhetsmyndigheten (2023), *När barn tvingas ta ansvar för sitt eget skydd*.

²⁸ Inspektionen för vård och omsorg (2023), *Tillsyn av SiS särskilda ungdomshem 2021–2022*, Barnrättsbyrån & Childhood (2023), *Vem ska tro på mig? – En granskning av sexuella övergrepp på de statliga ungdomshemmen*.

det som nämns i utkastet om att ett vittne kan ge barnet eller den unga skydd mot att åtgärden genomförs på ett otillbörligt sätt.

26.7.5 Avskildhet i anslutning till dygnsvilan & Avskildhet på grund av barnets eller den unges eget uppträdande

Frågan om utformning av de befogenheter som rör avskiljning är förknippad med frågan om differentiering inom den statliga barn- och ungdomsvården, som behandlas inom ramen för en annan utredning.²⁹ I det här remissvaret begränsar vi oss därmed till tillämpningen av dessa befogenheter. Jämställdhetsmyndigheten anser att det är av största vikt att avskiljning tillämpas i undantagsfall när inga andra mindre ingripande åtgärder är möjliga. Personal behöver få utbildning i vårdmetoder som inte inbegriper tvång samt kunskap och förutsättningar för att i största möjliga mån undvika användandet av dessa ingripande tvångsåtgärder. Vi anser även att det ställs upp ett alltför högt krav på det föreslagna förbudet mot att tillämpa avskildhet i anslutning till dygnsvilan. Förbudet förutsätter konkreta omständigheter som måste utgöra en påtaglig risk för barnet eller den ungas hälsa eller utveckling, men ställer inga krav på att beslut om avskildhet i anslutning till dygnsvilan ska fattas av hälso- och sjukvårdspersonal. Detta är problematiskt utifrån de risker som även kortvarig isolering kan innebära för barn och ungas hälsa, utveckling och välbefinnande.

Det finns skäl att tydligare lyfta behovet av att beakta andra vårdalternativ utifrån flickors och unga kvinnors särskilda utsatthet, vilken inte sällan kommer till uttryck i form av självskadebeteende. Fler flickor rapporterar att de känner otrygghet på hemmen och fler flickor än pojkar har blivit utsatta för kränkningar, bland annat av personal. Flickor avskiljs även i större utsträckning än pojkar och otillåtna tillämpningar av befogenheter drabbar flickor i högre grad.³⁰ I utkastet saknas resonemang kring den ökade otrygghet som avskildhet skulle kunna bidra till. Detta gäller särskilt för flickor och unga kvinnor vars problematik utvecklats till följd av tidigare utsatthet för sexuella övergrepp. Det är viktigt att det finns en medvetenhet om hur avskildhet kan påverka säkerheten hos barn och unga, samt att beslut om avskildhet grundas på kunskap om mäns våld mot kvinnor, våld i nära relation, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel samt andra grupper i särskild utsatthet.

26.7.7 Uppföljande samtal efter vissa verkställda tvångsåtgärder

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker att bestämmelsen som innebär att barnet eller den unga ska erbjudas ett uppföljande samtal efter vissa verkställda tvångsåtgärder förs över till den nya lagen, men anser att avskildhet i anslutning till dygnsvilan bör omfattas av bestämmelsen.

²⁹ Se dir. 2024:13, dir. 2025:39 och dir. 2025:95, *Utredningen om en reform av den statliga barn- och ungdomsvården för en trygg och kvalitativ vård*. Uppdraget ska redovisas senast den 11 augusti 2026.

³⁰ Inspektionen för vård och omsorg (2023), *Tillsyn av SiS särskilda ungdomshem 2021–2022*; Justitieombudsmannen, 2802–2020 och 10572–2021; Barnrättsbyrån & Childhood (2023), *Vem ska tro på mig? – En granskning av sexuella övergrepp på de statliga ungdomshemmen*.

26.8.3 Individuella begränsningar av användningen av elektroniska kommunikationstjänster på särskilda ungdomshem oavsett säkerhetsnivå

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker förslaget att nuvarande bestämmelse om individuella begränsningar av användningen av elektroniska kommunikationstjänster på särskilda ungdomshem ska föras över till den nya lagen. En sådan ordning kan vara positiv utifrån eventuella brottsoffers behov av skydd, säkerheten i hemmen samt barnet eller den ungas behov av vård. Vi menar emellertid att bestämmelsen bör omfatta alla barn och unga som är placerade på särskilda ungdomshem. Behovet att inskränka barns och ungas tillgång till elektronisk utrustning är inte kopplad till någon särskild placeringsform. En möjlighet att inskränka barns och ungas, särskilt flickors och unga kvinnors, tillgång till elektronisk utrustning kan medföra att det blir svårare för familj, släkt, våldsutövare eller personer som har i syfte att exploatera den unga att kontakta eller kontrollera det placerade barnet. Detta gäller inte minst barn och unga som lever med skyddade personuppgifter eller som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Vi menar att det behöver finnas en medvetenhet om hur möjligheterna till förbindelser med omvärlden kan påverka säkerheten hos flickor och kvinnor på särskilda ungdomshem. Beslut om inskränkning bör grundas på kunskap om mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, sexuella övergrepp, exploatering samt grupper i särskild utsatthet.

26.8.8 Individuell begränsning av besök

Jämställdhetsmyndigheten anser att det finns ett behov av att även individuella begränsningar av besök kan fattas oavsett placeringsform, se vårt resonemang i kapitel 26.8.3.

31. Konsekvenser av förslagen

31.4 Konsekvenser för barn, unga, föräldrar och vårdnadshavare

Jämställdhetsmyndigheten instämmer i bedömningen att förslagen bedöms stärka skyddet och rättssäkerheten för omhändertagna barn och unga i stort.

31.5 Konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män

Jämställdhetsmyndigheten instämmer i bedömningen att förslagen bedöms ha vissa positiva effekter för jämställdheten mellan kvinnor och män. Genom att stärka barnrättsperspektivet och rättssäkerheten möjliggörs bland annat en enhetligare och mer förutsägbar rättstillämpning för alla barn och unga. Jämställdhetsmyndigheten ser även positivt på de förslag som tar sikte på att skydda barn och unga som växer upp i hem med hedersrelaterat våld och förtryck.

Däremot saknar Jämställdhetsmyndigheten en beskrivning i utkastet av pojkars utsatthet där forskning visar att flickors utsatthet kopplas till hemmiljön i betydligt högre utsträckning än pojkars. Skillnaderna mellan flickor och pojkar synliggörs redan från 3-års ålder. Även i tonåren anges en kombination av hemmiljö och eget beteende vanligtvis för flickor men sällan för pojkar. För pojkar vägs eget beteende in

i bedömningen tidigare och i tonårstiden kommer eget beteende att dominera.³¹ Samma studie visar även att de vanligaste orsakerna till utredning på socialtjänsten är konflikter i familjen, våld mot barnet eller bristande omsorg. Barns egen kriminalitet framkommer bara i sex procent av utredningarna, men leder till fler insatser.³² Annan forskning visar att pojkar som har koppling till gängkriminella miljöer ofta utsatts för våld i nära relationer under barndomen.³³ Jämställdhetsmyndigheten anser därför att mer behöver göras för att synliggöra pojkars utsatthet kopplat till hemmiljön i ett tidigt stadium för att skydda pojkar både från fortsatt våld i nära relationer och från att involveras i gängkriminella miljöer.

Övrigt

Vi understryker vikten av beredningskravet i 7 kap. 2 § regeringsformen (1974:152). Det aktuella utkastet är omfattande men remissförfarandet har varit kort. Detta medför en risk att relevanta omständigheter och perspektiv förbises.

För Jämställdhetsmyndigheten

Lise Tamm
Generaldirektör

Åsa Hjertström, Hilda
Holmström, Sandra Sarin
Kac, Yvonne Karlsson och
Katerina Ninic
Utredare

I ärendets slutliga handläggning har avdelningschefen Mikael Thörn och chefsjuristen Anna Tingbäck deltagit.

³¹ Karlstad universitet, Persdotter, B (Nationell Uppföljning av Socialtjänstens Omställning, NUSO), *PM #1 Inledande nationella resultat från delstudie 1 om avslutade barnavårdsutredningar 2024-10-02*.

³² Karlstad universitet, Persdotter, B (Nationell Uppföljning av Socialtjänstens Omställning, NUSO), *PM #1 Inledande nationella resultat från delstudie 1 om avslutade barnavårdsutredningar 2024-10-02*.

³³ Se exempelvis Levell, J (2026), *Boys, Childhood Domestic Abuse and Gang Involvement. Violence at Home, Violence On-Road*.